

Maahanmuuttajat töissä Suomessa

- Tarvitsemme uutta maahanmuuttopolitiikkaa

Vihreät De Gröna

Turvapaikkapoliittiset ehdotukset on valmistellut työryhmä, jonka puheenjohtajina toimivat Vihreän eduskuntaryhmän puheenjohtaja Heidi Hautala ja Vihreiden varapuheenjohtaja Anni Sinnemäki. Työryhmän sihteerinä on toiminut lainsäädäntösihteerinä Katja Väänänen. Eduskuntaryhmästä työssä ovat olleet mukana myös Ulla Anttila, Tarja Cronberg ja Johanna Sumuvuori. Lisäksi työryhmään kuuluvat kansanedustajan avustaja Johanna Hautakorpi, kansainvälisten asioiden sihteerinä Iiris Kivimäki ja Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liiton puheenjohtaja Tapio Laakso. Ulkoasusta on vastannut kansanedustajan avustaja Elina Sojonen.

Lisätietoja:

Vihreän eduskuntaryhmän internet-sivut
www.eduskunta.fi/vihreaeduskuntaryhma

Heidi Hautala puh. 09 432 3129, heidi.hautala@eduskunta.fi

Anni Sinnemäki puh. 09 432 3166, anni.sinnemaki@eduskunta.fi

JOHDANTO

Suomessa aletaan hitaasti ymmärtää, että maahanmuutto voi olla hyvä asia suomalaiselle yhteiskunnalle. Käsitusten muuttaminen on johtunut ennen muuta siitä, että Suomessa on enemmän maahanmuuttajia kuin aikaisemmin, ja siitä, että olemme tulevaisuudessa riippuvaisempia maahanmuutosta kuin aiemmin. Maahanmuutolla voidaan myös lisätä innovatiivisuutta ja monipuolistaa suomalaista osaamista.

Myös tutkimukset tukevat väitettä maahanmuuton edullisuudesta. Esimerkiksi EU:n komission tutkimusten mukaan maahanmuuttajat eivät vie ns. kantaväestön työpaikkoja eikä maahanmuuton seurauksena palkkataso laske tai sosiaalikulut lisäänty. Sen sijaan maahanmuutto vaikuttaa myönteisesti työllisyyden kehittymiseen ja kansantulon ja tuottavuuden kasvuun.

Näkökulman muuttumisesta huolimatta lainsäädäntö ja käytännöt uudistuvat hitaasti. Maahanmuuttajat nähdään lokeroidusti työntekijöinä, turvapaikanhakijoina tai opiskelijoina, ja heidän asemansa määräytyy sen mukaan. Miten käy, jos oletkin opiskelijan puoliso, konsulttitöitä tekevä tutkija, tilapäisen oleskeluluvan saanut entinen turvapaikanhakija tai jonkun näistä lapsi?

Vihreiden mielestä maahanmuuttopolitiikan ohjenuoraksi täytyy ottaa inhimillisyys ja ihmiskasvoisuus nykyisen kontrollin painottamisen sijaan. Maahanmuuttopolitiikalla täytyy pystyä vastaamaan ihmisten moninaisiin tilanteisiin. Viisumien ja oleskelulupien myöntäminen on ensi sijassa ihmisten maassaolon järjestämistä, ja joustava maahanmuutto itse asiassa vahvistaa turvallisuutta, ei heikennä sitä. Siksi esimerkiksi työlupaa pitäisi voida hakea Suomesta käsin. Lupamenettelyiden joustavoittaminen on myös perusedellytys, jos haluamme kannustaa ihmisiä muuttamaan Suomeen.

Myöskään EU:lla ei ole yhteistä ja laaja-alaista maahanmuuttopolitiikkaa, vaan painopiste on rajavalvonnan kehittämisessä. Turvallisuuskeskeisessä politiikassa on ohitettu se tosiasia, että Euroopan unioni hyötyy siirtolaisuudesta. Paradoksaalisesti kaikkein eniten työmarkkinat hyötävät paperittomista siirtolaisista, joilla ei ole mahdollisuutta vaatia kunnan palkkaa tai perätä oikeuksiaan. Paperittomien siirtolaisten työvoimalle onkin valtava kysyntä.

Maahanmuuttajien perusoikeudet on turvattava kaikissa tilanteissa. Oikeuksien ja vakaan aseman turvaaminen maahanmuuttajille tukee myös kehitysmaiden tilannetta, sillä se kasvattaa kehitysmaihin suuntautuvia rahavirtoja.

Maahanmuuttajat ovat yhteiskuntamme täysivaltaisia jäseniä, ja heillä on velvollisuuksia, toiveita ja odotuksia elämänsä suhteen. Jos kielenopetus ei toimi, oman tai puolison oleskeluluvan kanssa on vaikeuksia tai työpaikan ilmapiiri ei ole tyydyttävä, ihmisen on vaikea sopeutua uuteen ympäristöön ja elää hyvää arkea. Maahanmuuton lisääntyminen tarkoittaa, että meidän täytyy oppia ottamaan huomioon myös heidän toiveensa niin työpaikoilla kuin päätöksenteossakin.

“Maahanmuuttajien perusoikeudet on turvattava kaikissa tilanteissa. Oikeuksien ja vakaan aseman turvaaminen maahanmuuttajille tukee myös kehitysmaiden tilannetta.”

Sisällys

JOHDANTO 1

I TARVITSEMME LISÄÄ TYÖPERUSTEISTA MAAHANMUUTTOA

1. Suomen työvoimatarve kasvaa 4
2. Maahanmuuttopolitiikkaan saatava suunnanmuutos 4
3. Euroopan unionin roolia vahvistettava 6
4. Uhkana aivovuoto 9

II JOKAISELLA ON OIKEUS ETSIÄ PAREMPAA TOIMEENTULOAA

1. Kuka saa tulla meille töihin? 11
2. Työperusteista maahanmuuttoa helpotettava 11
3. Opiskelijoita ja tutkijoita lisää 13
 - 3.1. Opiskelijoista työntekijöitä 15
 - 3.2. Tutkijoista laatua 15
4. Ihmiset vailla oikeuksia 17
 - 4.1. Paperittomat siirtolaiset – hyväksikäytetty työvoima 17
 - 4.2. Ihmiskauppa 19

III MITEN SUOMI TOIMII?

1. Yhteiskunnan asenteet ja työpaikkojen hyvät käytännöt 21
 - 1.1. Asenteet vaikuttavat 21
 - 1.2. Työpaikkakulttuuria tulee kehittää 21
2. Maahanmuuttajien kotoutus 23
 - 2.1. Kielitaito avain kotoutumiseen 24
 - 2.2. Tutkintojen tunnustaminen ja täydennyskoulutus
 - 2.3. Yhteiskunta tutuksi

I TARVITSEMME LISÄÄ TYÖPERUSTEISTA MAAHANMUUTTOA

1. Suomen työvoimatarve kasvaa

Suomessa väestön ikääntyminen ja syntyvyyden lasku muuttaa väestörakennetta voimakkaasti tulevana vuosina. Jo vuonna 2005 työmarkkinoilta eläkkeelle siirtyvien osuus oli suurempi kuin työmarkkinoille tulevien osuus. Kehitys nopeutuu seuraavien vuosikymmenten aikana ja aiheuttaa ongelmia työvoiman saatavuuden sekä sosiaaliturvan varmistamisessa. Työvoiman tarjonnan väheneminen lisää kilpailua työvoimasta, työntekijöiden vaihtuvuutta työpaikoilla sekä rekrytointiongelmia erityisesti kasvukeskuksissa.

Sama kehitys koskee koko Euroopan unionia, jonka väestöstä jo nyt yli 20 prosenttia on yli 60-vuotiaita. Tämän väes-

töryhmän osuus nousee yli 30 prosenttiin seuraavien 15 vuoden aikana ja työikäisten osuus suhteessa yli 65-vuotiaisiin vähenee. Suomessa työvoiman saatavuuden odotetaan vähentyvän nopeammin kuin monessa muussa EU-maassa.

Maahanmuuton lisääminen ja maassa asuvien maahanmuuttajien työllisyyden parantaminen ovat yksi keino parantaa työvoiman saatavuutta. Tällä hetkellä Suomessa asuu noin 114 000 ulkomaalaista. Ulkomaalaisten osuus on noin 2 prosenttia väestöstämme, pienin EU-maista. Suomen työvoimasta ulkomaalaisten osuus on noin 3 prosenttia.

Selvästi suurin osa Suomen maahanmuuttajista työskenteli 1990-luvulla palvelu-

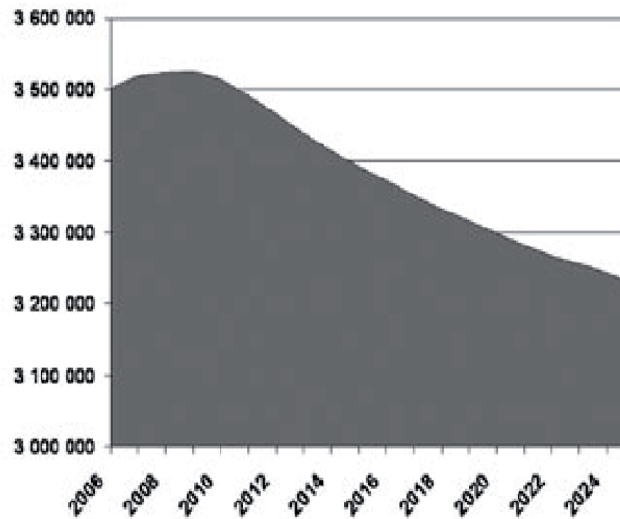
“Maahanmuuton lisääminen on yksi toimenpide jolla voidaan vastata väestön ikääntymisen aiheuttamaan haasteeseen.”

aloilla, erityisesti ravintola- ja siivousalalla, mutta myös teollisuus työllisti merkittävän osan. Palveluala onkin usein ns. sisään-tulotyö maahanmuuttajalle. Esimerkiksi siivousyritykset ovat maahanmuuttajien suuria työllistäjiä, sillä alalla on kova työvoimapula. Pienet ja keskisuuret siivousyritykset saattavat olla hyvin riippuvaisia maahanmuuttajista ja opiskelijoista, jopa 90 % työntekijöistä voi koostua heistä.

Suomen Posti Oyj:ssa maahanmuuttajien rekrytoiminen alkoi aktiivisesti jo 1980 – luvulla. Tällä hetkellä Postissa työskentelee noin 400 maahanmuuttajaa yli 30 eri maasta. Erilaiset korkeaa osaamista vaativat kasvualueet myös työllistävät maahanmuuttajia. Yhtenä esimerkkinä on tietysti Nokia, jonka koko konsernin henkilöstö koostuu 120 eri kansallisuudesta.

Lisääntyvä kilpailu työvoimasta lisää myös Suomen houkuttelevuutta työperäisen maahanmuuton kohdemaana. Suomi on vasta äskettäin muuttanut siirtolaisia lähettävästä maasta tulijoiden vastaanottajaksi. Maahanmuuton lisääminen on yksi toimenpide, jolla voidaan vastata väestön

ikäntymisen aiheuttamaan haasteeseen. Tämä kuitenkin vaatii toimivaa maahanmuuttopolitiikkaa, jonka onnistuminen on helpompaa, kun se aloitetaan ajoissa. Suomella on erinomaiset mahdollisuudet hyödyntää muiden maiden kokemuksia, koska maahanmuuttajia on Suomessa vielä varsin vähän.

Työvoiman (15-64 -vuotiaat) kehitys Suomessa vuosina 2006 – 2025
Lähde: Tilastokeskus (2004)

2. Maahanmuuttopolitiikkaan saatava suunnanmuutos

Maahanmuuttopolitiikan avulla on pyrittävä edistämään demokratiaa, ihmisoikeuksien toteutumista sekä vähentämään taloudellista eriarvoisuutta. Siirtolaisuus, pakolaisuus ja ihmisten mahdollisuudet liikkua ovat oleellinen osa myös kehityspolitiikkaa.

Suomesta puuttuu kokonaisvaltainen ja johdonmukainen maahanmuuttopolitiikka. Kyse on edelleen suurelta osin vain kontrollipolitiikasta, ja Kari Rajamäen sisäministerikaudella hallinnon näkemys maahanmuutosta ainoastaan turvallisuuskysymyksenä on entisestään vahvistunut. Ulkoasiainvaliokunta on kuitenkin mietinnössään (10/2006 vp) todennut, että laillisen maahantulon tiukka rajoittaminen voi johtaa vakaviin lieveilmiöihin, kuten laittomaan maahanmuuttoon, laittomien maahanmuuttajien hyväksikäyttöön ja ihmiskauppaan. Etenkin Etelä-Euroopassa on paljon esimerkkejä tästä kehityksestä. Maahanmuuton tiukka kont-

rollointi johtaa helposti myös ylilyönteihin ja ihmisoikeusloukkauksiin.

Maahanmuuttomenettely ja työlupajärjestelmä ovat kankeita ja byrokraattisia. Nykyiset käytännöt aiheuttavat jatkuvasti ongelmia, jopa suoranaisia tragedioita toimenpiteiden kohteiksi joutuneille. Maahanmuuttoon liittyvissä asioissa on aina olennaista pysyvien ratkaisujen etsiminen, ihmisarvon suojeleminen ja ihmisarvoiset menettelytavat. Maahanmuuttopolitiikkaa tulee kehittää sellaiseksi, että se todella mahdollistaa laillisen maahanmuuton.

Ulkoasiainvaliokunta on mietinnössään myönteinen siirtolaisuudelle ja sen kehittämiseksi Suomessa. Lisäksi hallituksen uudessa maahanmuuttoliittisessä ohjelmassa todetaan työvoimatarpeen kosket-tavan nyt ja tulevaisuudessa myös Suomea. Ohjelmassa ehdotetaan useita hyviä toimenpiteitä työperusteisen maahanmuuton helpottamiseksi ja työntekijöiden tänne houkuttelemiseksi.

Hallituksen ohjelman heikkoutena on kuitenkin ylivarvaisuus ja jossain määrin

“Suomesta puuttuu kokonaisvaltainen ja johdonmukainen maahanmuuttopolitiikka. Kyse on edelleen suurelta osin vain kontrollipolitiikasta.”

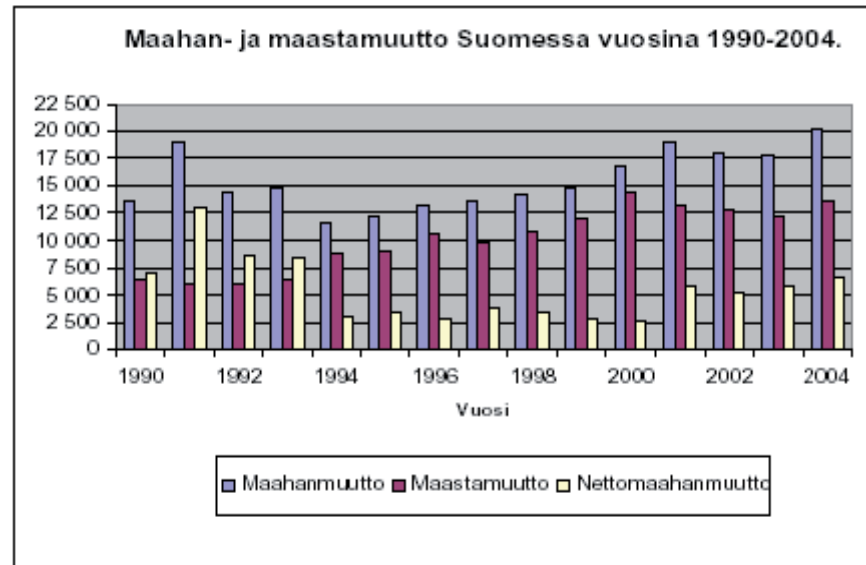
suoranainen ponnettomuus. Useita toimenpide-ehdotuksia luvataan jatkossa vain pohtia tai selvittää. Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma on erityisen tärkeä kannanotto työperusteisen maahanmuuton kehittämisestä Suomessa ja sen rohkeuden puute heijastuu koko yhteiskuntaan.

3. Euroopan unionin roolia vahvistettava

Euroopan unionilla on erityinen vastuu maahanmuuttopolitiikan ohjaamisessa. EU:n alueelle kolmansista maista tulevien siirtolaisten osalta toimivalta kuuluu kuitenkin pääosin edelleen jäsenvaltioille, joista monet ovat haluttomia sitoutumaan yhteisen politiikan kehittämiseen. EU:n siirtolaisuuspolitiikka toimii lähinnä yhteisten toimintasuunnitelmien hyväksymisen tasolla.

EU:n siirtolaisuuspolitiikka on kehittynyt lähinnä reaktiona kasvaneisiin globaaleihin siirtolaisvirtoihin. Näkökulma on

ollut pitkään hyvin turvallisuuskeskeinen ja keskittynyt ”linnake-Euroopan” rakentamiseen. Poliitiikan seurauksena EU:n rajoille on kuollut tuhansia ihmisiä ja unionin sisään on muodostunut miljoonien paperittomien ja oikeudettomien ihmisten väestö.

Lähde: SVT 2004.

Myös karkotuslentoista ja säilöönottoleireistä on tullut kontrollipolitiikan arkipäivää. Toimenpiteet eivät ole kuitenkaan lopettaneet laitonta siirtolaisuutta.

EU:n harjoittama kontrollipolitiikka on epäonnistunut, rajavartiointin tehostamisella ei voida saavuttaa enää mitään. Lähestyvä umpikuja on jo johtanut EU:n politiikan uudelleenarviointiin. Yhteistyö lähtömaiden kanssa, siirtolaisuuden syihin puuttuminen ja laillisten maahanmuuttoreittien luominen ovatkin nousemassa tärkeämpään asemaan.

Euroopan unionin komissio ja oikeuskomissaari Franco Frattini ovat esittänyt ns. työtoimistojen (work centers) perustamista Afrikan maihin sekä mahdollisuutta määräaikaiseen siirtolaisuuteen. On hyvä, että ehdotuksia laillisista maahanmuuttoreiteistä tehdään erityisesti EU:n tasolla. Tavoitteena on oltava liikkumisen ja työperäisen maahanmuuton helpottaminen, siirtolaisuuteen pakottavien syiden poistaminen ja siirtolaisten ihmisoikeuksien kunnioittaminen.

Syntymässä olevaan, laaja-alaisempaan yhteistyöhön lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa liittyy kuitenkin paljon epäterveitä piirteitä. EU on selvästi pyrkinyt ulkoistamaan rajojensa valvontaa ja vastuuta liikkumisen kontrolloimisesta kolmansiin maihin. Esimerkiksi kehitysavun antaminen saatetaan sitoa palautussopimuksen solmimiseen tai rajavalvonnan tehostamiseen. Samalla EU siirtää vastuuta pakolaisten ja siirtolaisten ihmisoikeuksien kunnioittamisesta valtioille, jotka eivät niistä juuri piittaa. Esimerkiksi Marokon viranomaiset loukkaavat jatkuvasti Eurooppaan pyrkivien Saharan eteläpuoleisesta Afrikasta tulevien pakolaisten ja siirtolaisten ihmisoikeuksia.

EU:n työvoiman tarve ei oikeuta käyttämän hyväksi ihmisten köyhyyttä ja kohtelevaan sieltä töihin tulevia ihmisiä huonommin kuin EU:n alueen omia kansalaisia. Siirtolaisilla on oltava oikeus tavalliseen elämään, mahdollisuus suunnitella elämänsä ja perustaa esimerkiksi perhe. Halvan työvoiman reservien rakentamista EU:n rajoille, joista sitten tarpeelliseksi katsotut ihmiset valitaan, ei pidä sallia.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

EU:n maahanmuuttopolitiikan täytyy pystyä sovittamaan yhteen kehityspolitiikan ja EU:n oman työvoimapolitiikan tarpeet sekä pitää tiukasti kiinni ihmisoikeuksien ja työntekijöiden oikeuksien kunnioittamisesta. EU tarvitsee johdonmukaista ja kokonaisvaltaista maahanmuuttopolitiikkaa.

4. Uhkana aivovuoto

Siirtolaisuudella voi olla monenlaisia seuraamuksia, jotka riippuvat paljon siitä, millaista maahanmuutto- ja kehityspolitiikkaa harjoitetaan. Puhuttaessa aivovuodosta tarkoitetaan tyypillisesti tilannetta, jossa suuri joukko koulutettua väestöä siirtyy töihin ulkomaille. Aivovuoto on ongelmallista etenkin silloin, kun lähtömaahan ei jää riittävästi alan ammattilaisia tai laajemmin ajateltuna riittävästi koulutettuja ihmisiä.

Kärjistetyimmät esimerkit löytyvät terveydenhuollon saralta. Esimerkiksi ghanalaisista lääkäreistä enemmistö muuttaa ulkomaille kymmenen vuoden sisällä valmistumisesta. YK:n mukaan osasyys Afrikan terveydenhoitohenkilöstön vajeeseen on aktiivinen työperusteinen rekrytointi.

Aivovuotoa voidaan torjua parhaiten tukemalla lähtömaiden kehitystä, sillä se vähentää muuttohaluja ja lisää kiinnostusta paluumuuttoon. Kysymys ei ole elintasokilpailusta, vaan elinmahdollisuuksista. Jos lääkäreille ja muille ammattilaisille ei voida

maksaa lähtömaassa sellaista palkkaa, jolla perhe tulee toimeen, maastamuutto houkuttelee.

Kehityspoliittinen toimikunta on vaatinut, että Suomen pitää edistää maastamuuton lähtömalle aiheutuvien vaikutusten analysointia etenkin tilanteissa, joissa rekrytoidaan työntekijöitä kehitysmaista. Tilanteissa joissa maastamuutto aiheuttaa ongelmia osaavan työvoiman saatuuteen, toimikunta ehdottaa yhteistyötä kyseisen kehitysmaan kanssa. Siirtolaisuuden rajoittaminen ei ole oikea tapa puuttua aivovuotoon.

Aivovuodosta pitäisi pystyä siirtymään aivokiertoon, joka on myönteinen ilmiö lähtömaan kehityksen kannalta. Erityisesti siirtolaisnaiset ovat siirtäneet tietotaitoa sukulaisten ja tuttavien kautta kotimaansa terveys- ja koulutussektoreille. Verkostoitumisen kautta he ovat vaikuttaneet naisten aseman vahvistumiseen monessa lähtömaassa. Myös paluumuuton yhteydessä siirtyy tietotaitoa, jolla voi olla merkittävä positiivinen vaikutus elinolojen kohottamiseen paikallisesti.

“Ghanalaisista lääkäreistä enemmistö muuttaa ulkomaille kymmenen vuoden sisällä valmistumisesta.”

Aivokierron suotuisat vaikutukset ovat suurimpia silloin, kun siirtolaisilla on turvattu, vakiintunut asema työmarkkinoilla ja joustava mahdollisuus liikkua ja työskennellä sekä lähtömaassa että kohdemaassa. Laillisten maahanmuuton eräs tärkeimmistä puolista on se, että siirtolaisten on helppo myös palata lähtömaahan vaarantamatta takaisin pääsyä. Tilanteessa, jossa siirtolainen ei saa kunnollista palkkaa tai hänellä ei ole mahdollisuutta siirtyä välillä työskentelemään lähtömaahansa, kehitysvaikeudet ovat vähemmän suotuisat.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

EU:n tasolla on arvioitava maahanmuuton vaikutukset lähtömaille ja ryhdyttävä toimenpiteisiin niiden kehitysmaiden kanssa, jotka kärsivät siirtolaisuuden aiheuttamasta työvoimapulasta. Suomen on kehitettävä maahanmuuttopolitiikkaansa (esim. lupamenettelyt, kotoutuminen) aivokiertoa tukevaksi.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

On selvitettävä mahdollisuuksia maksaa aivovuotomaille kompensatioita näiden tekemästä koulutuksesta.

“Laillisten maahanmuuton eräs tärkeimmistä puolista on se, että siirtolaisten on helppo myös palata lähtömaahan vaarantamatta takaisin pääsyä.”

II JOKAISELLA ON OIKEUS ETSIÄ PAREMPAA TOIMEENTULOAA

1. Kuka saa tulla meille töihin?

Suomi oli pitkään monien Etelä-Euroopan maiden lailla siirtolaisia lähettävä maa. Suuntaus on kääntynyt parin viime vuosikymmenen aikana. Tavarat, pääoma, palvelut ja informaatio liikkuvat kiihtyvällä vauhdilla valtioiden rajojen yli, kehitys lisää myös ihmisten liikkumista. Tämä on näkynyt nopeana kaupungistumisena, mutta myös lisääntyvänä rajat ylittävänä siirtolaisuutena.

Kasvat elintasoerot, köyhyys, konfliktit ja ilmastonmuutos aiheuttavat muuttovirtaa Eurooppaan. Työvoimantarve ja mahdollisuudet parempaan elämään toimivat puoleensa vetävinä tekijöinä. Siirtolaisilla

on oikeus etsiä turvaa ja parempaa toimeentuloa Euroopasta. On avattava laillisia mahdollisuuksia tulla Suomeen ja EU:hun töihin, opiskelemaan ja vierailemaan.

Tiukka viisumijärjestelmä aiheuttaa suuria vaikeuksia Euroopan unionin jäsenmaiden ja unionin ulkopuolisten maiden väliselle ruohonjuuritason yhteistyölle. Kulttuurivaihto, yhteiset nuorisoprojektit ja tutkijavierailut eivät onnistu, koska EU:n ulkopuolelta tulevien viisumeita evätään satunnaisin perustein.

Esimerkkitapaus: EU:n Välimeren alueen Euromed-yhteistyöprosessiin kuuluu nuoriso-ohjelma Euromed Youth Platform, jonka tavoitteena on lisätä keskinäistä ymmärrystä ja rakentaa verkostoja EU:n jäsenmaista ja muista Välimeren alueen

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Luodaan Euroopan unionin alueelle kohdistuvalla siirtolaisuudelle vuosittaiset lailliset kiintiöt esimerkiksi Afrikan maista. Kiintiö avaisi yhden uuden laillisen maahanmuuttoreitin EU:hun ja kaikilla halukkailla olisi mahdollisuus hakea kotimaassaan tähän kiintiöön.

maista tulevien nuorten välillä. Euroopan vihreät nuoret kutsuivat ohjelman puitteissa kokoon joulukuussa 2006 Berliinissä verkostoitumiskokouksen eri poliittisista nuorisjärjestöistä tuleville nuorille. Useat osallistujat kumppanimaista eivät päässeet paikalle, koska heille ei myönnetty viisumeita Saksaan.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Viisumien saamista EU-alueelle on helpotettava ja aivan erityistä huomiota pitäisi kiinnittää siihen, että kulttuurivaihtoa, nuorisotyötä ja tutkijavaihtoa ei turhaan vaikeuteta viisumikäytännöllä. Lähtökohtana on aina oltava viisumin myöntäminen, kielteiset päätökset pitäisi aina perustella ja niistä pitäisi voida valittaa. Pitkällä aikavälillä tavoitteena on oltava viisumeista luopuminen.

Siirtolaiset tukevat merkittävästi lähtömaahan jääneitä omaisiaan ja huolehtivat joskus jopa koko suvusta. Maailmanpankki on arvioinut, että siirtolaisten kehitysmaihin osoittamien rahalähetysten määrä nousee vuonna 2006 155 miljardiin euroon. Arviossa ovat mukana vain virallisesti rekisteröidyt rahalähetykset. Rahalähetykset ylittävät reilusti virallisen kehitysavun määrän, joka oli vuonna 2005 noin 87 miljardia euroa. Maailmanpankki onkin todennut siirtolaisten rahalähetysten olevan monen kehitysmaan suurin valuuttatulojen lähde. Niillä on merkittävä vaikutus yksittäisten ihmisten ja perheiden toimeentulon parantamisessa ja köyhyyden vähentämisessä. Myös laajemmat kehitysvaikutukset arvioidaan enimmäkseen positiivisiksi.

Rahalähetysten kansainväliset siirtokustannukset saattavat kuitenkin nousta jopa 15 prosenttiin. Rahat menevät yleensä rahalähetyksiä hoitaville suuryhtiölle. Lähetyskustannusten leikkaaminen on tärkeää, jotta mahdollisimman suuri osa lähetetyistä rahoista menisi niitä todella tarvitseville. Rahasiirrot eivät kuitenkaan

korvaa kehitysapua, koska ne eivät tavoita kaikkein köyhimpiä eivätkä suoranaisesti luo maahan infrastruktuuria.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

On etsittävä keinoja, joiden avulla rahalähetysten välityskustannuksia voidaan merkittävästi pienentää. Siirtolaisten lähettämiä rahoja voitaisiin myös pyrkiä ohjaamaan laajempaa kehitystä tukeviin ohjelmiin. Esimerkiksi Meksikossa on luotu ohjelma, jossa jokaista siirtolaisten lähettämää ja infrastruktuurin luomiseen suunnattua dollaria kohti valtio panostaa kolme dollaria.

2. Työperusteista maahanmuuttoa helpotettava

Ulkomaalaisen työnteko Suomessa edellyttää yleensä työntekijän oleskelulupaa, joka on pääsääntöisesti haettava työntekijän kotimaasta käsin. Monivaiheisen menettelyn käsittelyaika on usein kuukausia ja hakemuksen jättäminen maksaa. Järjestelmän mahdottomuutta kuvaa se, että Länsi-Afrikassa Suomen ainoa suurlähetystö on Nigerian Abujassa, joka on tuhansien kilometrien päässä esimerkiksi Senegalista.

Tällä hetkellä turvapaikkahakemus on ainoa oleskelulupatyyppejä, joka sallii työntöön hakemuksen vireilläoloaikana. Oleskelulupaa voi hakea myös Suomessa, jos sen myöntämättä jättäminen Suomesta haettuna olisi ulkomaalaisen tai työnantajan kannalta perusteetonta. Tähän kuitenkin liittyy mm. soveltuvuusarviointia, eikä lupaa pääasiassa myönnetä, jos esimerkiksi maahantulosäännöksiä on yritetty kiertää. Työlupaa ei yleensä myönnetä myöskään tapauksessa, jossa turva-

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Viisumia ja työntekijän oleskelulupaa Suomeen pitäisi voida hakea minkä tahansa Schengen-maan konsulaatissa tai suurlähetystössä. Tämänkaltaista Schengen-alueen yhteistyötä on tiivistettävä.

paikanhakija on saanut kielteisen turvapaikkapäätöksen, mutta työllistynyt yritykseen, joka haluaisi pitää kiinni työntekijästään.

Työn teettäminen ulkomaalaisella edes koeluonteisesti ilman työntekoon oikeutavaa oleskelulupaa tai turvapaikanhakijan statusta on rikos. Pienet työnantajat, joilla ei ole valmiita yhteyksiä ulkomaille, ovat

heikommassa asemassa kuin isot kansainväliset yritykset. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun siivousyritysten on hankala saada tarvitsemaansa työvoimaa. Monessa yrityksessä ulkomaalaiset työntekijät ovat lähinnä turvapaikanhakijoita, pakolaisia, opiskelijoita tai Suomessa perhesiteen perusteella oleskelevia.

Hallitus on maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassaan esittänyt työlupamenettelyn helpottamista. Se ehdottaa muun muassa selvitettäväksi EU:n ulkopuolelta tulevan työntekijän mahdollisuutta saapua hakemaan työtä Suomesta siten, että työnhakua varten voidaan myöntää viisumi kolmeksi kuukaudeksi. Työpaikan järjestyttyä työntekijän oleskelulupa olisi mahdollista hakea

Suomesta samoin perustein kuin haettaessa ulkomailta.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Työlupamenettelyä on helpotettava. Hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman toimenpide-ehdotukset tulisi toteuttaa pian. Ehdotukset helpottaisivat työntekijän ja työnantajan kohtaamista. Ehdotusten tulisi lisäksi koskea turvapaikkamenettelyn aikana työpaikan saanutta henkilöä, joka saa kielteisen turvapaikkapäätöksen, mutta jonka edellytykset jäädä Suomeen työntekijänä täyttyvät.

3. Opiskelijoita ja tutkijoita lisää

3.1. Opiskelijoista työntekijöitä

Suomessa ulkomaisten korkeakouluopiskelijoiden määrä on eurooppalaisittain vielä alhainen. Suomi kuitenkin kilpailee muiden Euroopan maiden kanssa myös korkeasti koulutetusta työvoimasta. Ulkomaisista opiskelijoista olisi järkevää pitää nykyistä tiukemmin kiinni ja houkutella heitä enemmän Suomeen. Opiskelujen jälkeen työelämään siirtyessään ulkomalaiset opiskelijat tuntevat suomalaisen yhteiskunnan jo varsin hyvin. Lisäksi he ovat paremmin sitoutuneita Suomeen, kuin suoraan töihin tulevat maahanmuuttajat. Parhaimmillaan ulkomalaiset opiskelijat voivat myös toimia sillanrakentajia ja auttaa muita maahanmuuttajia viihtymään paremmin Suomessa.

Valtioneuvoston koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2003 - 2008 esitetään, että Suomessa opiskelisi vuonna 2008 yhteensä 12 000 tutkintoa suorittavaa ulkomaalaista. Tämän toteu-

tumiseksi Suomen tulee pystyä houkuttelemaan opiskelijoita tänne nykyistä paremmin. Koulutuksen maksuttomuus on keskeinen ulkomaalaisia opiskelijoita Suomeen houkutteleva tekijä. Yliopistot kuten muukin koulutus on myös jatkossa säilytettävä maksuttomina myös EU/ETA-alueen ulkopuolelta tuleville opiskelijoille.

Muualta tulleiden opiskelijoiden mahdollisuuksia jäädä Suomeen hakemaan töitä on lisätty vuoden 2006 lainmuutoksella 6 kuukauden työnhakuviisumista. Hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa esitetään lisäksi hyviä toimenpide-ehdotuksia ulkomaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden työmarkkinoille pääsyn helpottamiseksi. Tällaisia ovat muun muassa työnhakua varten myönnettävän oleskeluluvan myöntäminen yhdeksi vuodeksi ja harjoittelupaikkojen lisääminen. Lisäksi olisi tärkeää, että jo opiskeluaikana ulkomainen opiskelija saisi suomalaisen opiskelijan tavoin työskennellä ilman tuntirajoituksia. Työkokemus on tärkeää työelämään siirtäessä myös ulkomaiselle opiskelijalle.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Lupamenettelyä on muutettava siten, että ulkomaalaisella opiskelijalla on oikeus työntekoon kuten suomalaisella opiskelijalla.

3.2. Tutkijoista laatua

Ulkomaisten opiskelijoiden ja nuorten tutkijoiden läsnäolo sekä lisääntynyt kansainvälinen vuorovaikutus parantavat suomalaisen koulutuksen ja tutkimuksen laatua. Tänä päivänä kansainvälisyys on välttämätöntä hyvässä tutkimustoiminnassa. Kuitenkin Suomessa tutkijoiden liikkuvuus ja maahanmuutto on vähäistä ja ulkomaisten tutkijoiden osuus on huomattavasti alle EU-maiden keskiarvon. Vaikka Suomi panostaa tutkimus- ja koulutussektoriin, niin tästä huolimatta Suomi ei ole vielä tunnettu ja vetovoimainen. Keskeisiä haasteita ovat tutkimusympäristöjen houkuttelevuus, kilpailukyky ja kansainvälinen verkostoituminen. Ongelmana on, että soveltuva rahoitus puuttuu, mikä aiheuttaa sen, ettei ole mahdollisuutta tarvittavaan ulkomaalaisten tutkijoiden rekrytointiprosessiin ja palkkaamiseen.

Ulkomaalaislaissa on jo yksinkertaistettu ja helpotettu EU:n ulkopuolelta tulevien osaa-
jien, kuten tutkijoiden maahanmuuttoa. Lain vaihtoehtoisista lupakäytännöistä ei

kuitenkaan tiedetä tarpeeksi, tiedottamiseen ei ole panostettu ja tieto on vaikeaselkoista sekä hajallaan. Tutkijoiden maahanmuuton edistämiseksi esitetään hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa toimenpiteitä, kuten saata-
vuusharkinnasta luopumista lupamenetelyssä, jatkuvaluonteisen oleskeluluvan myöntämisen mahdollisuutta, vaikka palvelussuhde sovittaisiinkin vuodeksi kerrallaan rahoituksen vuoksi. Nämä parannukset on ensiarvoisen tärkeää toteuttaa ja lupakäytännön mahdollisuuksista ja parannuksista tulee tiedottaa kohderyhmille nykyistä paremmin. Myös lyhytaikaista tutkijavaihtoa pitäisi helpottaa viisumikäytäntöjä yksinkertaistamalla.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Edellä mainittujen toimenpiteiden lisäksi on tärkeää lisätä yliopistojen ja korkeatasoisten tutkimuslaitosten julkista rahoitusta. Olennaisena osana tutkijoiden tänne saamisessa on tarjota tarpeeksi houkuttelevia työ sopimuksia, johon kuuluu myös kunnon palkka.

“Käytännössä ihmisoikeudet eivät ole universaaleja vaan ne on sidottu kansalaisuuteen.”

4. Ihmiset vailla oikeuksia

4.1. Paperittomat siirtolaiset – hyväksikäytetty työvoima

Kukaan ihminen ei voi olla laitton, siksi on puhuttava paperittomista siirtolaisista. EU:n alueella arvioidaan elävän useita miljoonia paperittomia siirtolaisia. Määrä on jatkuvassa kasvussa. Maahanmuuttopolitiikan, turvapaikkalainsäädännön ja rajavalvonnan kiristäminen ei ole vähentänyt tulijoiden määrää vaan pikemminkin ajanut ihmisiä paperittomuuteen. Esimerkiksi monet mahdollisesti turvapaikkaan oikeutetut eivät uskalla hakea turvapaikkaa, koska karkotetuksi joutumisen riski on niin suuri.

Paperittomat siirtolaiset ovat ihmisiä, jotka jäävät maahan viisumin tai oleskeluluvan umpeuduttua tai saatuaan kielteisen turvapaikka- tai perheenyhdistämispäätöksen. Osa paperittomista on alun perin saapunut maahan laittomasti. Nämä ihmiset valitsevat syystä tai toisesta mieluummin elämän ilman virallista statusta kuin lähtömaahan paluun. Taustalla ovat samat syyt,

jotka ylipäättänsä ajavat ihmisiä lähtemään siirtolaisiksi. Näitä ovat kokemus tulevaisuuden puutteesta ja näköalattomuudesta kotimaassa, köyhyys, työttömyys, seikkailunhalu, autoritäärisistä yhteiskunnista tai epävakaina oloista pakeneminen ja esimerkiksi ilmastonmuutoksen aiheuttama ympäristön tuhoutuminen. Erityisesti naisia koskettavia syitä ovat perheväkivalta, seksuaalinen hyväksikäyttö tai paikallinen kulttuuri, joka estää naisten etenevän elämässä.

Paperittomat siirtolaiset ovat erityisen haavoittuva ryhmä, koska käytännössä ihmisoikeudet eivät ole universaaleja vaan ne on sidottu kansalaisuuteen. Juuri silloin, kun ihmisoikeuksia eniten tarvittaisiin, niiden rajat tulevat helpoimmin vastaan. Paperiton ei voi turvautua viranomaisiin, koska tämä johtaisi suurella todennäköisyydellä karkotukseen, joka olisi monelle vielä koettua riistoa pahempi kohtalo.

Paperittomaan siirtolaisuuteen liittyy usein uhka äärimmäisistä sosiaalisista ja taloudellisista ongelmista, kuten ihmiskauhasta, prostituutiosta, rikollisuudesta ja

harmaasta taloudesta. Paperittomilla siirtolaisilla ei ole yleensä pääsyä yhteiskunnan peruspalveluihin tai sosiaaliturvaan ja he ovat hyvin alttiita esimerkiksi työntekijien harjoittamalle riistolle.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Euroopan unionin alueella tällä hetkellä elävät paperittomat siirtolaiset on laillistettava. Laillistamisia on aika ajoin toteutettu muutamissa EU:n jäsenmaissa, viimeksi Espanjassa, jossa laillistettiin satoja tuhansia siirtolaisia. Laillistaminen on yhdistettävä uusien, laillisten maahanmuuttoväylien avaamiseen, jotta uutta paperitonta väestöä ei syntyisi Eurooppaan.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Perusterveydenhuollosta ja peruskoulutuksesta on tehtävä universaaleja oikeuksia, jotka kuuluvat jokaiselle Suomessa tai Euroopan unionin alueella asuvalle statuksesta riippumatta

Pitkään maassa olleen ulkomaalaisen karkottaminen on yksilön kannalta usein katastrofi ja tietysti jo olemassa olevan työvoiman hukkaan heittämistä. Esimerkiksi Iso-Britannia on myöntänyt pitkään maassa olleille työluvattomille ulkomaalaisille oleskeluluvan inhimillisistä syistä. Menettelyä voitaisiin soveltaa Suomessakin esimerkiksi tilanteissa, joissa turvapaikanhakija on saanut kielteisen turvapaikkapäätöksen, mutta on ehtinyt turvapaikkaprosessin aikana kotiutua Suomeen ja löytää töitä. Oleskeluluvan myöntämisestä tulee harkita myös silloin, jos maasta poistaminen voidaan katsoa kohtuuttomaksi, esimerkiksi pitkän maassa olon, työskentelyn, perheen tänne kotiuutumisen ja lasten koulunkäynnin vuoksi.

Laitonta maahantuloa ei sinänsä pidä missään tilanteissa katsoa kielteisen oleskelulupapäätöksen perusteeksi.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Suomen tulee ratifioida YK:n siirtolaisten oikeuksia koskeva sopimus, sillä sen ratifioiminen olisi tärkeä ele ja sopimuksen hyväksyminen nostaisi siirtolaisten oikeudet esille.

YK:n sopimus siirtolaisten oikeuksista tuli voimaan vuonna 2003. EU:n jäsenmaat eivät ole sitä ratifioineet. Suomi on perustellut tätä niin, että sopimuksen sisältämät oikeudet ovat turvattuja jo muissa sopimuksissa, eikä tarvetta uudelle instrumentille ole. Kuitenkin siirtotyöläissopimuksessa siirtolaisuutta käsitellään konkreettisemmin kuin muissa ihmisoikeussopimuksissa.

4.2. Ihmiskauppa

Järjestäytynyt rikollisuus hyötyy EU:n kiristyvästä maahanmuuttopolitiikasta ja raja-valvonnasta. Siirtolaiset joutuvat turvautumaan ihmissalakuljettajien riskialttiisiin palveluihin, mikä saattaa johtaa ihmiskaupan uhriksi joutumista.

Ihmiskauppa on ihmisten kuljettamista ja myymistä hyväksikäyttötarkoituksessa esimerkiksi prostituutioon, pakkotyöhön tai elinten siirtämiseksi. Keskeistä ihmiskaupassa on se, että uhri on alistussuhteessa tekijään. Ihmiskaupalla ei tarkoiteta ihmisten salakuljettamista tai laittoman maahantulon järjestämistä, myöskään rajat ylittävä prostituutio ei sinänsä vielä ole ihmiskaupaa.

Tällä hetkellä jopa 2,5 miljoonaa ihmiskaupan uhria tekee töitä epäinhimillisissä oloissa riiston kohteina. Erityisesti naiseen, joita on siirtolaisista noin puolet, kohdistuu erilaisia riskejä kuin miehiin. Ihmiskaupan uhrit ovat usein seksityötä tekeviä naisia, ja puolet joukosta on lapsia.

“2,5 miljoonaa ihmiskaupan uhria tekee töitä epäinhimillisissä oloissa riiston kohteina.”

Seksityöläisten ohella myös moni kotiapulaishenkinä työskentelevä nainen kärsii epäinhimillistä työoloista ja on lähinnä kotiorjan asemassa.

Tähän mennessä ihmiskaupatapaukset Suomessa ovat tulleet ilmi sattumanvaraisesti. Työsuojelupiirit ovat vasta nyt saaneet lisäresursseja työehtojen valvomiseksi. Eri ihmisoikeusjärjestöt ovat olleet avainasemassa ihmiskaupan uhrien tunnistamisessa. Tähän järjestöjen niin sanottuun etsivätyöhön ei kuitenkaan ole osoitettu resursseja. Esimerkiksi Rikosuhripäivystys ja Protukipiste ovat hakeneet Raha-automaattiyhdistykseltä rahoitusta, mutta sitä ei ole vuodelle 2007 myönnetty.

Oikeusministeriön lainsäädäntövalmistelu anonyymistä todistelusta ei ole edennyt toivotulla tavalla ministeriössä. Hankkeen tavoitteena on säätää todistajana tai todistelutarkoituksessa kuulemisesta oikeudenkäynnissä siten, ettei kuultavan henkilöllisyys paljastuisi. Anonyymia todistelua voisi käyttää muun muassa ihmiskaupparikoksissa. On erityisen tärkeää, että esitys tuodaan seuraavan eduskunnan käsiteltä-

väksi mahdollisimman pian.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Rikoksen tai riiston kohteeksi joutuneille paperittomille siirtolaisille on myönnettävä pysyvä oleskelulupa, jotta nämä voisivat helpommin hakea apua viranomaisilta.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Valtion talousarvioon on sisällyttävä määrärahat järjestöjen ensiarvoisen tärkeään etsivätyöhön.

“Ihmiskaupan uhrit ovat usein seksityötä tekeviä naisia, ja puolet joukosta on lapsia.”

III MITEN SUOMI TOIMII?

1. Yhteiskunnan asenteet ja työpaikkojen hyvät käytännöt

1.1. Asenteet vaikuttavat

Suomen vahvuuksia työvoiman houkuttelemisessa ovat yhteiskunnan vauraus, vakaus, turvallisuus, palvelutarjonta ja koulutusjärjestelmä. Suomi ei kuitenkaan ole mikään paratiisi, johon kaikki välttämättä haluavat, vaikka maahanmuuttopolitiikan vapautumista vastustavat usein näin pelkäävätkin. Suomi on kaukana, kieli on outo eikä Suomella ole valmiita erityisiteitä moneenkaan maahan.

Nykyistä joustavamman maahanmuuttoaikakauden lisäksi tarvitsemme myös sellaisen ilmapiirin, jossa toisesta kulttuurista taustasta muuttanut haluaa elää ja viihtyä. Muuttaja tuo tullessaan koko elämänsä kuten perheensä, kulttuurinsa ja vapaaajan harrastuksensa.

Suomessa etniset vähemmistöt ovat vielä pieniä ja ulkomaalaisia on vähän. Perinteisesti maahanmuutto on tapahtunut humanitaarisin tai perhesyyn, vain noin 5-10 prosenttia maahanmuuttajista on tullut ensisijaisesti työn vuoksi. Monella maahanmuuttajalla on kotimaassa hankittu ammattillinen koulutus ja moni heistä hankkii koulutusta myös Suomessa. Ammattitaito ja koulutus eivät kuitenkaan ole tähän mennessä taanneet työpaikkaa suomalaisilla työmarkkinoilla. Maahanmuuttajien

“Suomi ei kuitenkaan ole mikään paratiisi, johon kaikki välttämättä haluavat.”

työttömyysaste on laskenut, mutta se oli vuonna 2005 vielä noin 28 %, selkeästi korkeampi kuin kantaväestön, eikä tätä voida selittää koulutuksella tai kielitaidon puutteella.

Esimerkiksi se, että maahanmuuttajilla on ollut vaikeuksia saada terveydenhoitoa saattaa kertoa asenneongelmista, joita ei voida sivuuttaa. Ongelma ei näytä olevan pelkästään kenttätasolla vaan myös rakenteissa. Esimerkiksi tukkipalveluihin ei aina ole varattu tarpeeksi rahaa.

Erityisesti suurissa yrityksissä ulkomalaiset työntekijät nähdään voimavarana ja kilpailutekijänä. Monikulttuurisuuden positiivisiksi puoliksi mainitaan muun muassa luovuus, kansainvälisen asiakaskunnan parempi ymmärrys ja mahdollisuus palkata alan parhaat työntekijät. On tutkittu tosiaan, että työnantajat muuttavat asenteitaan myönteisempään suuntaan silloin, kun heillä on itsellään kokemusta maahanmuuttajista työntekijöinä.

Keskeinen valtaväestön maahanmuuttoon kohdistama pelko liittyy työehtojen

toteutumiseen. Maahanmuuttajien pelätään polkevan palkkoja ja muita työehtoja, koska he saattavat olla valmiita työskentelemään pienemmällä palkalla kuin suomalaiset. Riski työehtosopimusten mukaisten palkkojen kiertämiseen ja harmaaseen talouteen on olemassa monilla sellaisilla aloilla, joilla ylipäättänsä tehdään tavallista enemmän keikkatöitä, esimerkiksi ravintola- ja rakennusalalla. Harmaan talouden valvonta ja ne toimenpiteet, jotka edistävät talousrikosten torjuntaa, edistävät myös maahanmuuttajien oikeudenmukaista kohtelua.

Toimiva maahanmuuttopolitiikkaa vaatii, että myös maahanmuuttajat tekevät työtä suomalaisia työehtoja noudattaen. Maahanmuuttajien työehtojen polkeminen on vahingoksi kaikille, niin maahanmuuttajille kuin valtaväestöllekin. Paras tapa taata työehtojen korkea taso, on puolustaa maahanmuuttajien oikeuksia. Ammattiliittojen on myös hyvä toimia aktiivisesti, jotta maahanmuuttajat liittyvät ammattiliittoihin ja sitä kautta tuovat esiin työssä kohtaamiaan haasteita.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Ammattiliitoille on annettava kannoikeus eli mahdollisuus viedä työnantaja oikeuteen sopimusehtojen rikkomuksista, vaikka yksittäinen työntekijä ei haluaisikaan tuoda omaa tapaustaan esille. Tämä helpottaisi niin maahanmuuttajien kuin kantaväestönkin työehtojen noudattamisen valvontaa.

1.2. Työpaikkakulttuuria tulee kehittää

Monikulttuurisuus on jo monilla suomalaisilla työpaikoilla. Isoissa kansainvälisissä yrityksissä on omat monikulttuurisuusohjelmansa ja yrityksissä on panostettu muualta tulleiden työntekijöiden viihtyvyyteen.

Lisäksi on erilaisia monikulttuurisuusohjelmia, kuten ETMO- ja Maahanmuuttajapolku-projektit. Näihin projekteihin osallistuneet yritykset ja yhteisöt ovat sitoutuneet kehittämään työyhteisöjään kohtaamaan työpaikan monimuotoisuuden, tuloksena työpaikkojen hyviä käytäntöjä. Esimerkiksi Suomen Posti Oyj on osallistunut ETMO-projektiin. Postissa esimieskoulutuksessa panostetaan monikulttuurisuuden ymmärtämiseen ja maahanmuuttajien työtehtäviin, työyhteisöön ja työkuultuuriin perehdyttämiseen on annettu suuri merkitys. Perehdyttämisessä suomalaisen työkuultuurin pelisäännöt, työlainsäädäntö ja yrityksen toimintaperiaatteet ovat tärkeitä. Esimerkiksi työntekijän oikeudet, kuten vuosiloma-, perhevapaa- ja palkanmaksukäytännöt voivat olla maahanmuuttajataustaiselle työntekijälle vieraita.

Projekteihin mukaan lähteneet työnantajat ovat olleet tyytyväisiä saavutettuihin tuloksiin. Moni työnantaja on kokenut eri kulttuurien kohtaamisen ja kansainvälisyyden innostavana ja työyhteisöä parantavana lisänä. Konkreettista apua työnantajat ovat saaneet uuden työvoiman rekrytoinnissa ja ammatillisessa koulutuksessa. Esimerkiksi Maahanmuuttajapolku -tyyppinen koulutus sopii kuitenkin vain isommille yrityksille, joilla on tarkoitus työllistää useampia maahanmuuttajia. Pienemmät yritykset saattavat jäädä projektimahdollisuuksien ja koulutusvaihtoehtojen ulkopuolelle.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Työnantajille tulee järjestää kursseja, jotka tarjoavat perustietoa ja -taitoja maahanmuuttajan palkkaamisessa ja joiden tavoitteena on myös vähentää ennakkoluuloja ja auttaa selviytymään yhä monikulttuurisemmilla työmarkkinoilla.

“Moni työnantaja on kokenut eri kulttuurien kohtaamisen ja kansainvälisyyden innostavana ja työyhteisöä parantavana lisänä”

“Maahanmuuttajalle tärkein kotoutumisen ja työelämässä pärjäämisen edellytys on Suomen kielen taito”

2. Maahanmuuttajien kotoutus

2.1. Kielitaito avain kotoutumiseen

Vastuulliseen maahanmuuttopolitiikkaan kuuluu, että Suomeen muuttaville annetaan aito mahdollisuus sopeutua yhteiskuntaamme ja tulla sen täysimääräisiksi jäseniksi. Maahanmuuttajalle ehkä tärkein kotoutumisen ja työelämässä pärjäämisen edellytys on Suomen kielen taito. Kielikoulutukseen pääsemistä ei pidä sitoa esimerkiksi työskentelyyn.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Jokaisella maahanmuuttajalla, myös kotiäidillä tulee olla subjektiivinen oikeus kielikoulutukseen.

Tällä hetkellä 10 kuukautta kestävä kotoutumiskoulutuksen kielitaidon tavoitetaso on kehittyvä peruskielitaito, perus-

ja keskitason rajalla. Tämän tavoitetason saavuttaa käytännössä ainoastaan hyvin koulutetut ja he, joilla on jo valmiiksi kokemusta kielenoppimisesta. Moni maahanmuuttaja tarvitsisi nykyistä pidemmän koulutusjakson. Vaikka koulutustarjonta on monipuolista, se ei ole tarpeeksi monitasoista. Koulutuksessa ei oteta tarpeellisesti määrin huomioon maahanmuuttajien yksilöllisiä, varsin kirjavia lähtökohtia. Kirjoitus- ja lukutaito sekä yleinen koulutustaso vaihtelee maahanmuuttajien kesken suuresti. Samoin kulttuuritausta ja kokemukset asettavat koulutukseen tulevat eri asemaan toisiinsa nähden.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Kielikoulutukseen tulee saada nykyistä enemmän tasokursseja.

Kielitaidon tavoitetason tulee olla sellainen, että maahanmuuttaja pärjää itsenäisesti yhteiskunnassa. Tähän kehittyvä peruskielitaito on liian matala. Se riittää aluksi joissakin, usein matalapalkkatöissä,

kuten siivoustyössä. Keskitaso vastaisi paremmin työelämässä ja yhteiskunnassa muutoin yleisesti vaadittavaa kielitaitoa.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Kielikoulutuksen lopullisena tavoitteena tulee olla kielitaidossa keskitaso. Tarjottavaa kielikoulutusta tulee pidentää tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

Peruskielitaidon saavuttamisen jälkeen kieltä on kuitenkin voitava opiskella joustavasti myös työn ohessa. Työn ja opiskelun yhdistämisessä voi yhteiskunta tulla vastaan. Kovin korkeat kielitaitovaatimukset työelämään siirtymisen edellytyksenä ovat monissa ammateissa epätarkoituksenmukaisia, sillä työelämässä kielitaito karttuu luonnollisesti ja tuo uutta näkökulmaa ja motivaatiota myös kielen opiskeluun. Toisaalta, esimerkiksi lääkärin ammatissa hyvä

kielitaito on välttämätön, jotta työn tekeminen on ylipäänsä mahdollista.

Kun tasokasta kielikoulutusta on tarjolla kaikille, on myös kohtuullista odottaa jokaisen maahanmuuttajan siihen osallistuvan.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Kielikoulutuksen tulee osoittaa lisää määrärahoja.

2.2. Tutkintojen tunnustaminen ja täydennyskoulutus

Maahanmuuttajien aiemman koulutuksen ja kokemuksen tunnustaminen on edellytys sujuvalle kotoutumiselle. Sekä maahanmuuttajalle itselleen että yhteiskunnalle on haitallista, jos aiemmin hankittu osaaminen ei tule käyttöön.

“Aiemman koulutuksen ja kokemuksen tunnustaminen on edellytys sujuvalle kotoutumiselle.”

Ulkomailla hankitun osaamisen tunnustamisjärjestelmää on kehitettävä.

Aina aiemman tutkinnon suora tunnustaminen ei ole mahdollista. Koulutus voi olla vanhentunut tai sitä täytyy täydentää Suomen oloihin sopivaksi. Monilla aloilla on käytäntöjä ja sääntöjä, jotka täytyy tuntea. Esimerkiksi farmaseutti tarvitsee ammattia harjoittaakseen suomalaista lainsäädäntöä ja taksikuski aluetuntemusta. Muunto- ja täydennyskoulutusta täytyy järjestää huomattavasti nykyistä järjestelmällisemmin, jotta maahanmuuttajien mahdollisuus työllistyä paranee.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Ulkomailla hankittua osaamista ja täydennyskoulutusta on joustavoitettava ja on lisättävä mahdollisuutta osoittaa pätevyys näyttökokeilla.

2.3. Yhteiskunta tutuksi

Vaikka kielen osaaminen on avaintekijä uuteen kotimaahan sopeutumisessa, ei se kuitenkaan riitä, jos maahanmuuttaja kokee olevansa muutoin irrallaan ympäröivästä yhteiskunnasta. Moni aviopuolisoiksi Suomeen muuttava jää tällä hetkellä viranomaisten tarjoamien mahdollisuuksien ulkopuolelle ja on sopeutumisessaan aviopuolison varassa. Maahanmuuttajanaisilla yksinäisyys on yleinen ongelma, monelta puuttuu perheestä ja suvusta koostuva turvaverkko. Myös nuoret jäävät kotouttamistoimenpiteissä tällä hetkellä vielä heikommalle huomiolle. Nuorten kohdalla tulisi ottaa huomioon paremmin ne haasteet, joita nuoret kohtaavat uudessa kotimaassaan, kuten syrjäytyminen ja nuorten sosiaaliset verkostot.

Kielitaidon lisäksi kulttuurin ja tapojen tuntemus ovat avainasemassa suomalaiseseen yhteiskuntaan sopeutumisessa. Kolmas sektori järjestää erilaisia maahanmuuttajille tarkoitettuja kursseja, joiden tarkoituksena on perehdyttää maahanmuuttajia kotoutumiskoulutusta syvemmin

“Maahanmuuttajanaisilla yksinäisyys on yleinen ongelma, monelta puuttuu perheestä ja suvusta koostuva turvaverkko.”

suomalaiseen kulttuuriin ja elämään. Kurssit ovat erittäin suosittuja, mikä kertoo, että tiedolle on enemmän tarvetta kuin mitä kotoutumishjelmassa maahanmuuttajille tarjotaan.

TOIMENPIDE-EHDOTUS:

Vaikka kolmannen sektorin panos on tärkeä ja tervetullut lisä myös maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa, tulee kulttuurin ja tapojen tuntemuksen olla nykyistä merkittävämpänä osana maahanmuuttajan kotoutumissuunnitelmaa ja perehdyttämistä tarjota kaikille maahanmuuttajaryhmille.

“Moni aviopuolisoksi Suomeen muuttava jää tällä hetkellä viranomaisten tarjoamien mahdollisuuksien ulkopuolelle ja on sopeutumisessaan aviopuolison varassa.”

“Maahanmuuttopolitiikan ohjenuoraksi
täytyy ottaa inhimillisyys ja
ihmiskasvoisuus nykyisen kontrollin
painottamisen sijaan.”

Vihreä eduskuntaryhmä

www.eduskunta.fi/vihreaeduskuntaryhma